

FEJFÁK

Átvirrasztott ifjúságom emlékének

KELEMEN NÁNDOR

A bűn... Mi a bűn? Ragaszkodás a mulandósághoz? Illúzió vagy szituáció? – Aki bűnre gondol, bünt érez, és aki bünt érez, bünt cselekszik. Bűn minden, ami ártó és sötét és fáj. Előbb-utóbb. Viszolygás, viszonyulás. Aki bünt sejt, bűnre is gondolhat, ám aki erre csak gondol, majd el is felejt. Felejtés: átminősített létezés. Ártalmatlan. Mint a napsütések citromlepkéjének tánca az éjszakában. Aki bünt cselekszik, újfent is bűnre gondolhat, és előbb-utóbb büntudatot érez vagy bűnhődni fog. Nem elkövetni a bűnt: bukás. A melankólia édes bukása. Sehol sincs – otthona temetők és temetési koszorúk fülesztő illatában.

Hát szabad-e embernek lélekben újra elképzelhetővé lenni? Erre az égiek csak azt mondják: álló virágok. Szűkebb pátriákban hömpölygő szóáradat virraszt, míg minden változik. Az egyetemes létezés múlik, mert mulandó. A por is lehet drámai: porosodás.

A világ legnagyobb hadvezérei a vénkisasszonyok. Történelmet vagy latint tanítanak, és sírnak a térkép mögött. Örökös menyasszonyok ők, a mindenható sors szolgálólányai. (Ecce ancilla Domini!) Hangjukban szirének halálos éneke a megdicsőülhető szerénységről. Ó, halhatatlanság, vér és pátosz! Halljátok? Ezek a szirénák! A tisztaság kard, jól vigyázz! Kezed legyen a parázsé, az meg az égi ragyogásé! Hevüljön úgy, mint az értelem izzása ott, ahol mindössze már csak néhány száz ember beszél egy nyelvet – anyanyelvét! „S hó dánt!” – „Hat fog!” Tornyosi cigányok csillanó bölcsessége. Lopnivaló. De hová lettek a mi örményeink? Megöszült szívekre hulldogál a hó. Cigányul ezt úgy mondják „O delo jív unde párho jiló.” És akiknek egyetlen célja túljutni a folyón, nincs értelme oda-vissza úszkálnia a két part között. Ennyit a szokássá rögződött vallásosságról. A halhatatlanság rögeszmés életmódjáról. Kálomista szigor? (A „Kálom” feketét is jelenlhet az öreg péterrévei vajda anyanyelvén. Aki, ha éhezve fázik otthon-

talanságában azt súgja a bujdosó üldözöttnek, hogy a jó Isten se nem siet, se nem késik. Temploma maradjon a csillagos ég!)

Sokfélék vagyunk. Térdepelünk, a napon heverészünk, dolgozunk. Hűvösödünk olykor, mint az ájtatosság. Úszkálunk a partok között: edzünk. Készülünk a nagy útra, melynek így is, úgy is neki kell vágni egyszer. El kell jutni a túlsó partra.

A halottak világa a metafizika árnyéka. Túlvilágnak is nevezik, vagy másvilágnak. Az emberi „tettek” megdicsőülése, azaz semmivé válása. Maga a dimenziónélküliség.

A hit. Az a folyamat vagy jelenség, amikor az ember szembenéz a Minden nélküli Valamivel. A világ nélküli világgal. A világtalanság tisztaságát is beleértve.

Vállalni vagy elviselni életünket, ez az etika álma. És intenzíven gondolkodó moralisták pápaszeme elhomályosul, ha mások (netán későbbi korok emberei) próbálják viselni azt. És a zálogba adott zsebóra sem gazdájának méri az időt. Még csak nem is biztos, hogy az övé... És mert a jámborság örök, így a régieskedő erkölcsstan is az. Ő a vallás őfelsége. Lett legyen az akár vallásellenesség, ellen-apologetikai vizsgálódások tartalma, „humanista” utilitarizmus, „átölelt” emberiség és emberiség.

A történelem tanúkat hív, míg csatáit sorra elveszíti. Hadvezér vénkisszonyokat, ájtatos, szigorú vagy ijedt tanúkat. Vértanúkat és a vér tanúit. *Historia est magistra vitae!* – Am aki mély kútba néz, vizet lát abban, és nem elesett katonák harci bíborát. A dombok magasabbak a sírhalmoknál: ezért látszanak messzebb, és ezért pihen meg rajtuk a tekintet. A történelmi pillanat újból és újból elcsendesedik valahol messze önmagától. Önmagán kívül. És megérik a föld, mint egy piros alma a nyárban. Záporos, zivataros örökvizek szivárványa után. A szivárvány után, mely egykoron ígéret volt az Úrtól, hogy többé nem bocsát özönvizet a földre. Hát legyen meg az ő akarata, és ne a halandóké! Vagy a halandó akarat emberibb?

No de hát mi más egy jeltelen sír, mint megcsonkított értelem, meddő történelmiség? – Etikával vagy anélkül.

A kármin „talajvizek” felett ragyog, vagy hömpölyög, izzad vagy feketül a menny. És ha majd egyszer havazni is fog, meglehet, a békesség csókot lehel egy gondolatra. Talán otthonát megleli az ember. Mint a bibliabéli kised. Egy meleg jászolra kelve a csillagos síralomházak között. És égi megnyugásra a fejfán túl.

PATINÁS EPILOGUS

Festészetemben talán a szintetikus improvizációk gyümölcsöztek leg-szebb harmóniákat. Ehhez képest az analitikus ihlet, ízekre szedett képiség csak a játékszerűség felületes örömét adta.

Szintetikus ihlet. Gyakran a beszámíthatóság határán született vizuális élmény. Sokszor kinszenvedés. Érthetetlen okokból valami megragadja a figyelmem, képtelen vagyok másra figyelni, csupán ez az egy HANGU-LAT foglalkoztat. A kép elkészül, mielőtt papírra vetíteném. Így festette meg a falu metafizikáját. A kulisszaszerű létet, betegségemet, a hihetetlenül jól rögzíthető elmúlást. (19 éves koromban az Akik elmennek című kartont, vagy Síremlék egy szürkületnek. Akvarell. 29 éves voltam.)

Analitikus ihlet. A kép fokozatosan alakul, formálódik a kötelességszerűen végzett munka közben. Sok-sok meglepetést, de csalódást is okozhat. Itt nem az adott fizikai világ áll figyelmem középpontjában, hanem maga a papír vizuális lehetősége. Különtermű, különbejáratú, különlétezéses képi világ. Persze, a valóságtól nem szakadhat el, korlátozzák ezt az optikai törvények is. Nincs nem létező szín, csak az adottak, ismertek. Hetet használok legtöbbször, éspedig a spektrumszíneket. A komplementáris párosítások különösen nagy örömet okoznak nekem. Számtalan jó csendélet született így még diákkoromban (talán 30–40 is), és ezek legtöbbje Becsén ismeretlen embereknél lelhető fel. Ha még egyáltalán megvannak. Szinte belebetegedtem a vizuális kultúra hiányába, és kinszenvedésemben egyszerűen meg akartam szabadulni eme festményeimtől.

Így teremtettem hát meg a színnel hangulatok optikai látéletét, egy anonim költészetet. Ez volt a mesterségem, amelyen a koporsós csak nevetett volna. Kihívás is volt ez, folytassa csak nyugodtan, Fiam!

– (Múlnak az arcok is. Fürödnek egymás létében szentek és latrok...)

ANYÓKA CSILLAGVIRÁG-LABIRINTUSA

Szépség elől rejtve a bölcsesség?
Bölcsnek lenni szépség?

Bölcsesség előtt zárva a szépség?
Szépnek lenni bölcsesség?

ZENÉLŐ CSILLAGOK

Kék havon, álomban feltámad
nagyanyám, a megboldogult.
Ölel isten-szerelmesen, fagyosan.
Hajlongó karja nem ereszt.

Hideg van ott, az álom
kék haván.

Hajlongó karja jéghideg polip.
Átölel, el nem ereszt.
Gleccser hasadoz, jégtáblák zuhognak.

Az égen egyszerre gyullad
a Göncölszekér hét csillaga.

Hát hazajöttem, anyám...

Pedig szép voltam...
Mint késdobók kés-babáján
a hajnalpír, míg almákat
hajigáltam a lányoknak.
Közülük a legszebb azt mondta,
szent vagyok én, anyám.

És hólabdát tettem az ablakba
a narancs mellé: szomorúságom.

Zenélő csillagok pirinyó
kis csengettyúi egy üres
ház álmaiban éltünk
mi csupán.

(1990)

TÜRKIZ: SENKI SZÍVE

A vénség fűszálain.

Ríjatok majd mák-
virágszárnyú, pipacsvéres
pillangók, ha loccsan a
nektár, s bódult álmokba
fülledten halnak a kórok.

A vénség fűszálain.

Együtt a keleti széllel
a Galambok Útján.
Együtt a galambokkal
az Ébredés Útján.

„– Feledjete!”

... ha majd az indigó-
ablakok, Verselő Tornyok
közén türkiz leszek: senki
szíve.

Együtt a keleti széllel
a Galambok Útján.
Együtt a galambokkal
az Ébredés Útján.
... temesd hát

türkiz angyalod és
almás cigányait...

A NAPLÁNCVIRÁG

Almák illatában, fekete szélben.

A Napcigány elébem áll.
Elveszi fehér-cifra ruhám.

Látod, asszony?
A Napcigány pirosban áll.

Vissza sose térek. Vár engem
Fülepte Napszekér út tövise.

Hallod, asszony? Ő alszik.
Álomszívére hulldogál a kő:

Almák illatában, fekete szélben.

ÍME, ANCILLA AZ ÚRÉ

Lénye, fürdője és
árnya és világossága
létemnek. Ő a
Forrás csípős Vize,
halántékon a Kút
Bíbora és a
Hűvös Napszemüveg.

Néha kinéz az ablakon.
Tétova függöny, kolostori üveg.
Aureola ragyog holdszilánkos ráájára.

Ó, paramnézia! Tejút menti pagodák...
Én Fénytörvényem: Jahve...
Majdnem tükörkép és
majdnem árnyék. Sápád
már Ancillám csillámló
ijedelemmel. Ébredj, kicsi
lány, mosdás a szomjazókat!
Kúmi talitha! – Meghintésre
való színessé szentelt, szelíd
Királyi Vízben, anyókás virágfürdőben!
Fekete kendőt adjál fagyhomlokomra!
Hét színnel szövetkezz!

Delek szobalánya,
kicsiny Ancilla neveti
a pénzt. Templomi lépcsőn
Évszakos rozsdák lapjain.

Boszorkánytánca már forgósél.

Elejti diófalevelét. Vaksággal,
látással megver az éj.
Álmok hímporát hinti az
imákra: „Íme, Ancilla az
Úré, igen nagy fényességben.”

– Istene oly könnyű, akár
az égi könnyek, harmatok.

SZERVUSZ, ANCILLA!

A delhi nyúl elfut.
Tetovált orgona virágzik.

Rontás ellen nézd a függőt!
Ül Téli Csaruga, s
függ metszett aranyhold.

Lüktető cigány-arany-város
kék-bíbor tüzeivel. Szívében
szép szírom: hulldogál a hó.

Dávidnak lobogó inge vörös.
Éjszínú a lelke, lepelfekete.
Tenyerébe néz a jósnő: „Késsel
a mécsvilágnál fektetnék!”

„Szervusz, Ancilla,
hószíromvirágom!”

A delhi nyúl elfut.
Tetovált orgona virágzik.

AZ UTOLSÓ VAJDA

Fehér csikó, a Párno-grassz
volt az utolsó lovam.
Kilenc felhőt átugrott,
a tizedik a szeretóm volt.
Tizedik szeretóm, mint a sok-sok
felhő, ha záporoz az eső,
úgy sírt, úgy futott,
s Párno-grassz sörénye
utánalobogott.
Elmúlt már a hétszer tíz nyár,
szürkül hajam, szántják homlokom,
de csikómat, legkisebb csikómat,
az édig rugdosót nem adom!

LENA

Sokat és sokfelé szeretek,
de azt a másikat soha.

Az uram minden este,
mint mennydörgés a zivatart,
s hétágú kökényfalelkem
olyankor hiába várja a hajnalt reszketőn.
Hét kicsi gyermek
éhes madarat kerget.
A fecske elrepül mind,
a nyúl meg csak elfut;
de mit tegyek én a levesbe,
sugaras hajnalon, ha apátok
itt hagy örökre? ...